

УДК 37.018.26

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-272-283](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-272-283)

Білошицька Тетяна Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, тел.: (0412) 43-14-17, <https://orcid.org/0000-0003-0576-7342>

Литньова Тамара Вікторівна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, тел.: (0412) 43-14-17, <https://orcid.org/0000-0001-5150-467X>

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Анотація. У статті порушується проблема підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності. Мета статті полягає у перевірці ефективності запропонованої моделі професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності. Метою експерименту було виявлення рівня сформованості компонентів готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності до та після впровадження моделі підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування. Діагностичний інструментарій дослідження склали авторські опитувальники та анкети. Представлений інструментарій дослідницької роботи відображає окремі компоненти готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності. За їх сукупними результатами визначено загальний рівень готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності після формульовального етапу експерименту.

Досліджено рівні сформованості особистісних характеристик, мотивації, знань, комплексу умінь, рефлексії у майбутніх педагогів визначався згідно оцінки кожної ознаки за 5-ти бальною шкалою. Для дослідження було виділено особистісний, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний компоненти. Результати формульовального етапу експерименту підтвердили, що у студентів експериментальної групи якісно і кількісно зросли показники рівня готовності до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності за усіма виділеними структурними компонентами готовності (особистісним, мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, оцінно-рефлексивним).

Ключові слова: педагогічне консультування, професійна підготовка майбутніх учителів, модель підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування, суб'єкти навчально-виховної діяльності.

Biloshytska Tetiana Yuriivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Modern Teaching Techniques, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, tel.: (0412) 43-14-17, <https://orcid.org/0000-0003-0576-7342>

Lytniova Tamara Viktorivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Foreign Languages and Modern Teaching Techniques, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, tel.: (0412) 43-14-17, <https://orcid.org/0000-0001-5150-467X>

RESULTS ANALYSIS OF IMPLEMENTATION OF THE MODEL OF PROFESSIONAL FUTURE TEACHERS TRAINING FOR PEDAGOGICAL COUNSELLING

Abstract. The research deals with the problem of future teachers training for pedagogical counselling of subjects of educational activity. The purpose of the research is to test the effectiveness of the proposed model of professional future teachers training of future teachers for pedagogical counselling of subjects of educational activity. The purpose of the experiment was to determine the level of formation of components of future teachers' readiness for pedagogical counselling of subjects of educational activity before and after the implementation of the model of future teachers training for pedagogical counselling. The diagnostic tools of the study consisted of the author's questionnaires. The presented research tools reflect the individual components of future teachers' readiness for pedagogical counselling of subjects of educational activities. Based on their aggregate results, the general level of future teachers' readiness for pedagogical counselling of subjects of educational activity after the formative stage of the experiment is determined.

The studied levels of formation of personal characteristics, motivation, knowledge, complex of skills, and reflection of future teachers were determined according to the assessment of each attribute on a 5-point scale. The study identified personal, motivational and value, cognitive, activity, evaluation and reflection components. The results of the formative stage of the experiment confirmed that the students of the experimental group have qualitatively and quantitatively increased the indicators of the level of readiness for pedagogical counselling of subjects of educational activity in all the identified structural components of readiness (personal, motivational and value, cognitive, activity, evaluation and reflection).

Keywords: pedagogical counselling, professional training of future teachers, model of future teachers training for pedagogical counselling, subjects of educational activity.

Постановка проблеми. Сьогодні в системі освіти України відбуваються значні зміни та реформи. Суспільство потребує кваліфікованого педагога, який здатного реагувати на динамічні зміни, аналізувати інформацію та супроводжувати суб'єктів навчально-виховної діяльності в умовах сучасних змін. Основною функцією педагога стає організація, стимулювання та координація навчально-виховного процесу у школі, що значно підвищує вимоги до підготовки педагога як консультанта. Відповідно, актуальним постає завдання підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування, що є необхідною умовою підвищення психолого-педагогічної компетенції та однією з форм удосконалення педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує значна кількість досліджень з проблем консультування, серед яких вагоме значення мають праці таких дослідників як О. Бондаренко, Ф. Василюк, С. Гледдінг, Р. Кочюнас, К. Роджерс, К. Клеппін, В. Тюнсхофф, У. Рампіллон, М. Барцело, Д. Вудс та інших. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів висвітлюється в працях О. Антонової, Г. Балла, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, І. Зязюна, С. Лісової, Н. Ничкалота інших. Поряд з цим можна констатувати очевидний дефіцит наукових робіт, в яких відображено специфіку педагогічного консультування в закладах освіти та методики підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування.

Мета статті – перевірка ефективності запропонованої моделі професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Метою експерименту було виявлення рівня сформованості компонентів готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування до та після впровадження моделі підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування. Процес виконання експериментально-дослідної роботи реалізовувався у чотири етапи.

На **першому (теоретико-пошуковому)** етапі експерименту було здійснено аналіз стану дослідження проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці; уточнення основних понять дослідження та власне визначення понять; визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези та завдань дослідження; розробка програми подальшої роботи.

Проведене дослідження засвідчило, що педагогічне консультування залишається мало дослідженим і майже невідомим в Україні, а більшість педагогів мають нечітке уявлення про можливості використання його на практиці, тому було сформульоване власне визначення поняття педагогічного консультування.

Особливу увагу приділено аналізу особистісних характеристик консультанта. Проведений контент-аналіз засвідчив, що важливою складовою ефективності консультування є особистість консультанта, а основними характеристиками ефективного педагога як консультанта є здатність до емпатії, кон-

груєнтність і безумовне прийняття. Основною формою роботи консультанта є бесіда, організована на засадах діалогічної взаємодії.

На теоретичному етапі аналізу проблеми дослідження було обґрунтовано провідні науково-теоретичні підходи до професійної підготовки вчителів до педагогічного консультування (гуманістичний, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний). Описані підходи зумовили використання у підготовці майбутніх учителів до педагогічного консультування наступних принципів: гуманізації; позитивної емоційної забарвленості; співробітництва; реалізації особистості в колективі; індивідуалізації; свідомості, активності і самостійності суб'єктів навчання; науковості; фундаментальності; наочності; єдності групового та індивідуального навчання.

Проведене дослідження дало підстави для визначення поняття готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування як цілісного особистісного утворення, центральним ядром якого є освоєні цінності педагогічної професії, в основі якого лежать засвоєні професійно значимі знання, уміння, навички, способи діяльності, набутий досвід та особистісні риси, які у своїй сукупності дозволяють певному суб'єкту ефективно виконувати консультаційну діяльність та є передумовою подальшого фахового розвитку. Для точнішого формулювання сутності поняття "готовність майбутніх учителів до педагогічного консультування" нами було конкретизовано та формалізовано зміст її компонентів: особистісного, мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, оцінно-рефлексивного.

Другий (констатувальний) етап передбачав визначення стану готовності вчителів та підготовленості студентів до педагогічного консультування; визначення актуального стану професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування; розробка моделі підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування; визначення контингенту студентів, залучених до експериментальної роботи (виділення контрольних та експериментальних груп), а також часу і місця її проведення.

Експериментальна робота проводилася на базі кількох навчальних закладів: навчально-наукового інституту педагогіки та факультету післядипломної освіти та довузівської підготовки Житомирського державного університету імені Івана Франка, інституту педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, інституту педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. До експериментальних досліджень було залучено 310 студентів, з них 163 входило до експериментальної групи (ЕГ) і 147 – до контрольної групи (КГ).

Для визначення стану готовності вчителів, які працюють в школі та рівень підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності, а також для вивчення стану їх

освіченості у питаннях педагогічного консультування було залучено – 467 чоловік (студенти, вчителі шкіл, училищ).

Обґрунтування теоретико-методологічних засад проблеми підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування стало підґрунтям розробки моделі підготовки. Модель підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності визначено як відкриту, цілісну, динамічну систему управління процесом засвоєння знань з педагогіки, психології, історії педагогіки, педагогічної майстерності, формування відповідних умінь, розвитку особистісних якостей, комплексної підготовки під час вивчення спецкурсу «Підготовка майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності», що в сукупності забезпечує реалізацію успішного педагогічного консультування.

На констатувальному етапі експерименту було розроблено діагностичний інструментарій оцінювання рівню готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності. Виділено наступні критерії визначення ефективності процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування: (особистісно-характерологічний; ціннісно-орієнтаційний; інформаційно-змістовий; операційно-процесуальний; оцінно-аналітичний). На основі описаних критеріїв було розроблено 4 рівні готовності: низький, середній, достатній та високий. Розроблені опитувальники та анкети відображають окремі компоненти готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності.

На **третьому (формуальному)** етапі експериментальної роботи обґрунтовані вище критерії, показники та рівні готовності до педагогічного консультування знайшли своє відображення в реалізації моделі підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування. Розроблено технологію підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування. На даному етапі відбувалося втілення у навчальний процес розробленої моделі, що передбачало вирішення ситуацій професійного характеру, комунікативні тренінги, впровадження спецкурсу “Підготовка майбутніх учителів до педагогічного консультування”, збагачення дисциплін гуманітарного циклу гуманістичним змістом, підготовка викладачів та студентів експериментальних груп до формуального етапу експерименту.

На **четвертому (аналітико-узагальнюючому)** етапі експерименту проводився аналіз та узагальнення результатів формуального етапу експерименту за допомогою кількісного та якісного аналізу, застосування методів математичної статистики обробки даних; оформлення результатів роботи; формулювання висновків.

До експериментальних досліджень було залучено 310 студентів педагогічних ВУЗів, з них 163 входило до експериментальної групи (ЕГ) і 147 – до

контрольної групи (КГ). Діагностичний інструментарій дослідження склали авторські опитувальники та анкети [1]. Представлений інструментарій дослідницької роботи відображає окремі компоненти готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності. За їх сукупними результатами визначено загальний рівень готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності після формувального етапу експерименту.

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася комплексом методів, зокрема, завдяки використанню критерію ϕ^* - кутового перетворення Фішера, критерію λ Колмогорова-Смірнова, статистичного t-критерію Стюдента.

Рівень сформованості **особистісних характеристик** у майбутніх педагогів визначався згідно оцінки кожної ознаки за 5-ти бальною шкалою. Бал 5 – означає наявність ознаки на високому рівні, бал 4 – наявність ознаки на достатньому рівні, бал 3 – на середньому рівні, бал 2 – на низькому рівні, бал 1 – дуже низькому рівні (або відсутність ознаки). Аналіз результатів до та після експерименту подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень сформованості особистісних характеристик у майбутніх педагогів на початку та по завершенню формувального етапу експерименту (у відносних частотах)

№	Особистісні характеристики	Початок експерименту		Завершення експерименту		Різниця відносних частот після експерименту
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	
1	Емпатія	0,39	0,38	0,51	0,38	0,13
2	Толерантність	0,41	0,43	0,57	0,45	0,12
3	Товариськість	0,57	0,58	0,75	0,61	0,14
4	Здатність до самоконтролю та саморегуляції	0,36	0,37	0,55	0,39	0,16
5	Гуманізм	0,51	0,53	0,72	0,58	0,14
6	Здатність виявляти справжні переживання	0,42	0,41	0,62	0,44	0,18
7	Віра у позитивні зміни	0,44	0,46	0,59	0,47	0,12
8	Уважність	0,57	0,56	0,78	0,59	0,19
9	Стійкість	0,53	0,54	0,70	0,57	0,13
10	Саморозуміння	0,44	0,43	0,61	0,45	0,16
11	Високий рівень інтелекту	0,56	0,57	0,71	0,58	0,13
12	Енергійність	0,54	0,56	0,70	0,58	0,12
13	Активне слухання	0,34	0,33	0,63	0,41	0,22
14	Інтуїція	0,37	0,37	0,51	0,39	0,12
15	Готовність до співробітництва	0,57	0,59	0,84	0,61	0,23

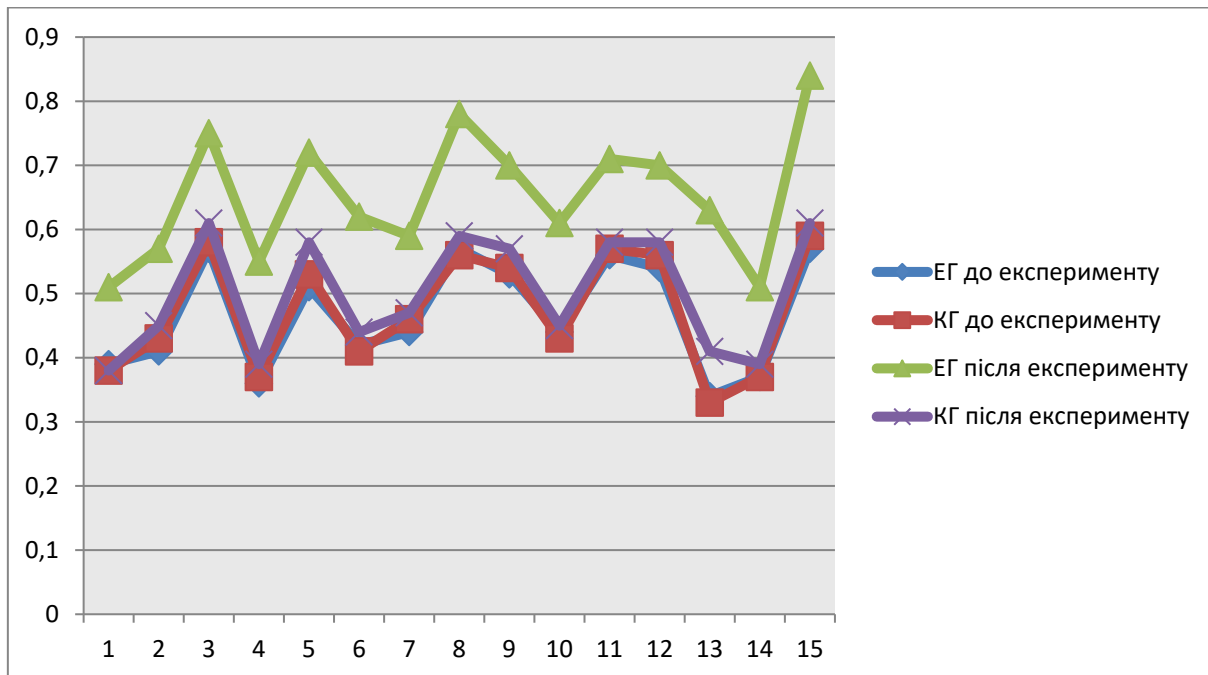

Рис.1. Аналіз результатів сформованості особистісних характеристик у майбутніх педагогів на початку та по завершенню формувального етапу експерименту

Рівень сформованості **мотивації** до реалізації педагогічного консультування у професійній діяльності майбутніми вчителями визначався за допомогою авторського опитувальника “Анкета для виявлення мотивації майбутніх педагогів до реалізації педагогічного консультування у професійній діяльності”.

Оцінка кожної ознаки анкети здійснювалася за 5-ти бальною шкалою. Рівні сформованості мотивації майбутніх педагогів до реалізації педагогічного консультування:

- Високий рівень – 110-125 балів;
- Достатній рівень – 94-109 балів;
- Середній рівень – 63-93 балів;
- Низький рівень – менше 63 балів.

Порівняння рівнів сформованості мотивації до реалізації педагогічного консультування майбутніми вчителями в експериментальній та контрольній групах до і після формувального етапу експерименту представлено в нарисунку 2.

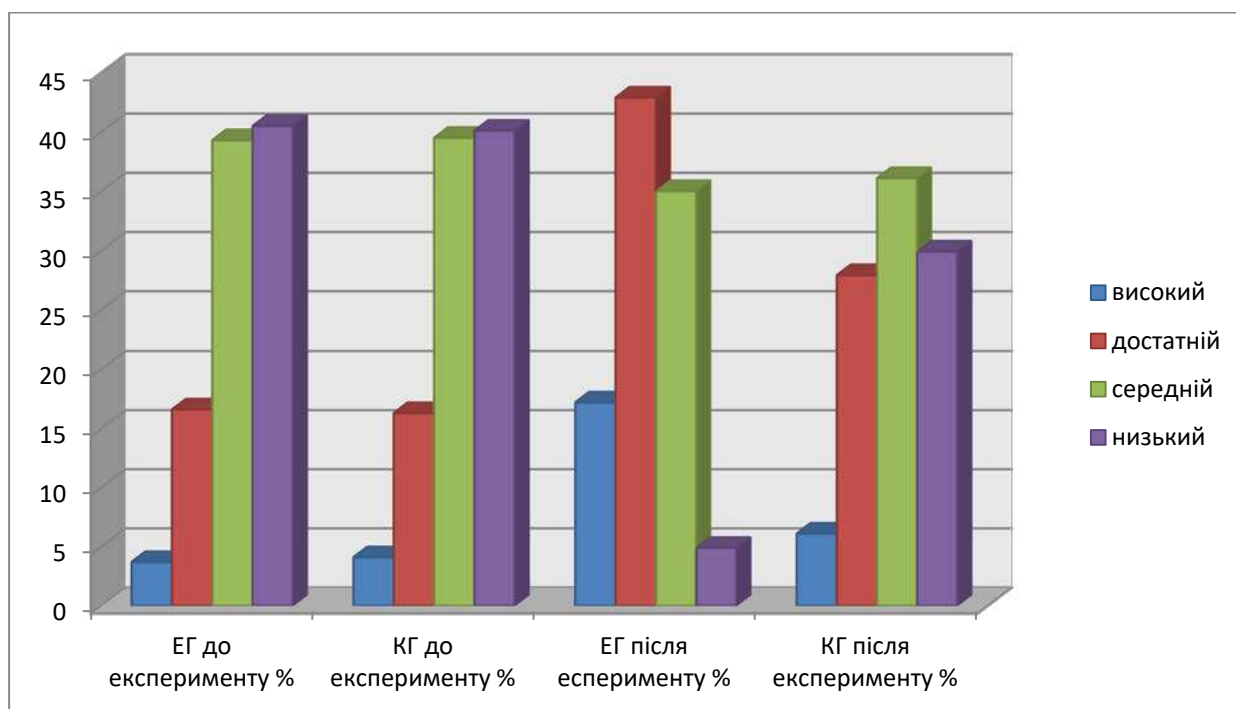

Рис.2. Аналіз результатів сформованості мотивації до реалізації педагогічного консультування майбутніми вчителями в експериментальних і контрольних групах до і після експерименту (%)

Таким чином, простежуються позитивні зміни в показниках сформованості мотивації до реалізації педагогічного консультування майбутніми вчителями на високому та достатньому рівнях в ЕГ після завершення експерименту порівняно з початковим етапом: високий (17,2% проти 3,7%), достатній (42,9% проти 16,6%). Порівняємо із показниками в КГ: високий (6,1% порівняно з 4,1%), достатній (27,9% проти 16,3%). Тобто рівень сформованості мотивації до реалізації ПК майбутніми вчителями в ЕГ зріс приблизно на 20%, порівняно з КГ – 7%.

Рівень **знань** педагогічного консультування майбутніми вчителями визначався за допомогою авторського опитувальника.

Оцінка кожної ознаки анкети здійснювалася за 5-ти бальною шкалою. Рівні знань педагогічного консультування майбутніх педагогів:

Високий рівень – 163-185 балів;

Достатній рівень – 139-162 балів;

Середній рівень – 93-138 балів;

Низький рівень – менше 93 балів.

Порівняння рівнів знань педагогічного консультування майбутніх учителів в експериментальній та контрольній групах на початку і після формуального етапу експерименту представлено на рисунку рисунку 3.

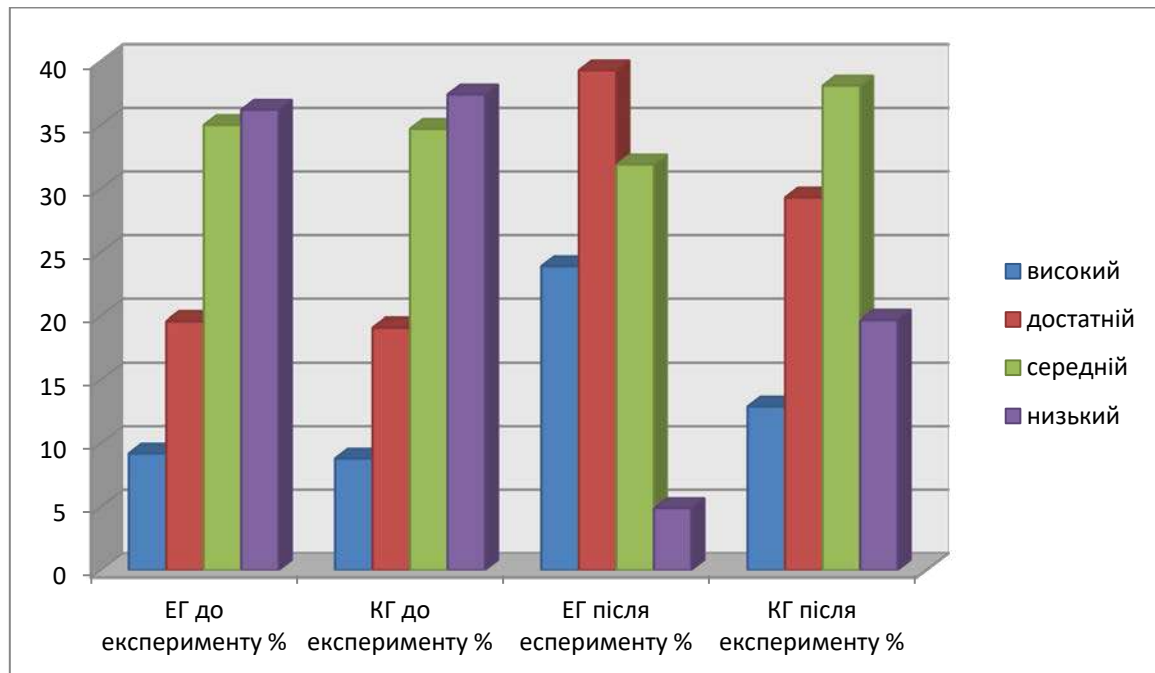

Рис.3. Аналіз результатів рівнів знань педагогічного консультування майбутніх учителів в експериментальних і контрольних групах до і після експерименту (%)

Таким чином, можна стверджувати, що рівень знань педагогічного консультування у студентів експериментальної групи після формувального етапу експерименту значно зріс порівняно з відповідними показниками в контрольній групі. Значно зросли показники високого (з 9,2% до 23,9%) та достатнього (з 19,6% до 39,3%) рівнів ЕГ порівняно з КГ (з 8,8% до 12,9 та 19,1 до 29,3%).

Експериментальна перевірка сформованості **комплексу вмінь педагогічного консультування** здійснювалася за допомогою авторського опитувальника.

Кожне вміння оцінювалося здійснювалася за 5-ти бальною шкалою. Рівні сформованості умінь педагогічного консультування майбутніх педагогів:

- Високий рівень – 167-190 балів;
- Достатній рівень – 143-166 балів;
- Середній рівень – 95-142 балів;
- Низький рівень – менше 95 балів.

Порівняння рівнів сформованості умінь педагогічного консультування майбутніми вчителями в експериментальній та контрольній групах до і після формувального етапу експерименту представлено на рисунку 4.

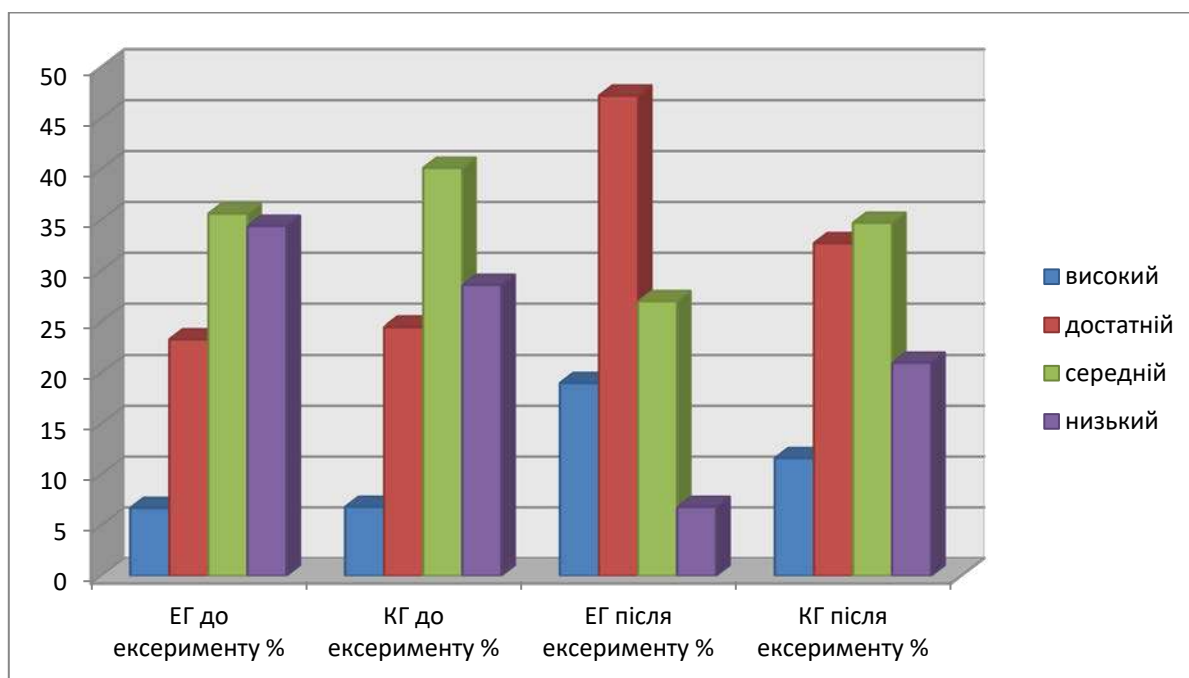

Рис.4. Аналіз результатів сформованості умінь педагогічного консультування майбутніми вчителями експериментальних і контрольних до і після експерименту (%)

Якісний аналіз результатів формувального етапу експерименту вказує на суттєве зростання достатнього, а також високого рівня сформованості умінь педагогічного консультування, що стало результатом поетапної реалізації авторського тренінгу. Аналіз результатів формувального етапу експерименту підтвердив висунуту гіпотезу щодо ефективності впровадження тренінгу в процес підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування.

Важливим для експериментального дослідження підготовки майбутніх учителів до реалізації педагогічного консультування вважаємо перевірку рівня сформованості оцінно-рефлексивного компоненту.

Для виявлення рівня сформованості **оцінно-рефлексивного** компоненту майбутніх учителів до реалізації педагогічного консультування у професійній діяльності нами був складений авторський опитувальник.

Оцінка кожної ознаки здійснювалася за 5-ти бальною шкалою. Рівні сформованості оцінно-рефлексивного компоненту готовності майбутніх учителів до реалізації педагогічного консультування:

Високий рівень – 106-120 балів;

Достатній рівень – 90-105 балів;

Середній рівень – 60-89 балів;

Низький рівень – менше 60 балів.

Порівняння рівнів сформованості оцінно-рефлексивного компоненту майбутніх учителів в експериментальній та контрольній групах до і після формувального етапу експерименту представлено на рисунку 5.

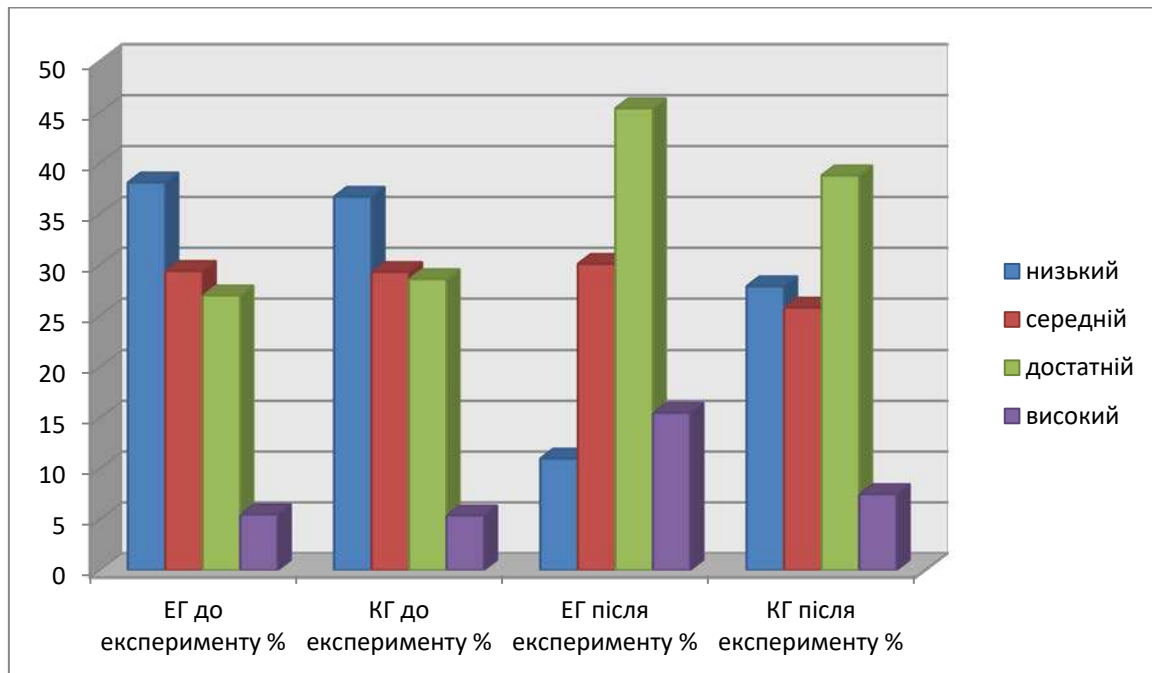

Рис.5. Аналіз результатів сформованості оцінно-рефлексивного компоненту майбутніх учителів до реалізації педагогічного консультування експериментальних і контрольних до і після експерименту (%)

Число студентів, у яких зріс рівень сформованості оцінно-рефлексивного компоненту, в експериментальній групі більша, ніж у контрольній. Таким чином, простежуються позитивні зміни в показниках сформованості оцінно-рефлексивного компоненту в ЕГ.

Результати формувального етапу експерименту підтвердили, що у студентів експериментальної групи якісно і кількісно зросли показники рівня готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності за усіма виділеними структурними компонентами готовності (особистісним, мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, оцінно-рефлексивним).

Якісний аналіз результатів формувального етапу експерименту вказує на суттєве зростання рівнів по всіх компонентах, що стало результатом поетапної реалізації авторської технології. Аналіз результатів формувального етапу експерименту підтвердив висунуту гіпотезу щодо ефективності впровадження тренінгу в процес підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування.

Висновки. Отже, приходимо до висновків, що після формувального етапу експерименту у студентів експериментальної групи якісно і кількісно зросли показники рівня готовності майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності за усіма виділеними структурними компонентами готовності (особистісним, мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, оцінно-рефлексивним).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася комплексом методів, зокрема, завдяки використанню критерію φ^* - кутового перетворення Фішера, критерію λ Колмогорова-Смірнова, статистичного t-критерію Стюдента. Аналіз результатів формувального етапу експерименту підтвердив висунуту гіпотезу щодо ефективності впровадження тренінгу в процес підготовки майбутніх учителів до педагогічного консультування.

Література:

1. Білошицька Т.Ю. Підготовка майбутніх учителів до педагогічного консультування суб'єктів навчально-виховної діяльності: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 / Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2015. 294 с.

References:

1. Biloshytska T.Yu. (2015). Pidhotovka majbutnikh uchyteliv do pedahohichnoho konsul'tuvannia sub'iektiv navchal'no-vykhovnoi diial'nosti [Future teacher's training for pedagogical counselling of educational activity subjects] [Candidate dissertation] Zhytomyr. [in Ukrainian]